

Dapper dier

De gans in de geschiedenis

De gans heeft een dappere en een tragische rol gespeeld in de geschiedenis.
Het dier is redder van vele levens, maar ook een bron van wreed volksvermaak.

Ben Vriesema is
redacteur van Kleio.

De beste waakhond is al eeuwen een gans. Op het moment dat je een boerenerf nadert slaat een hond aan, maar meestal gaat het beest daarna weer in de slaapstand liggen. Een gans gakt altijd en zeer luid wanneer er iemand zijn territorium binnendringt en komt dan samen met zijn soortgenoten blazend op je af. Ganzen werden daarom zowel door de Grieken als door de Romeinen gebruikt als wachters. De Grieken lieten de ganzen de tempels bewaken; op het moment dat een ongenode gast in de nacht de tempelgrond wilde naderen, maakten de ganzen met hun gegak iedereen wakker. Volgens de overlevering zou de stad Rome zelfs door ganzen zijn gered toen woeste Galliërs van plan waren de stad aan te vallen. Midden in de nacht slopen de Galliërs in het jaar 390 voor Christus richting de belangrijkste heuvel van de Romeinen (het Capitool), maar geen enkele hond of bewaker was zich bewust van het dreigende gevaar. Behalve dan de ganzen die bij de tempel van Juno rondliepen. Door hun gegak werd oud-consul Marcus

Manlius wakker, die prompt alarm sloeg en er zodoende voor zorgde dat de stad Rome niet werd binnengevallen. De Galliërs dropen af, Rome was (voor even) gered. Marcus Manlius was samen met de gakkende ganzen de held. Helaas liep het met de oud-consul niet zo goed af. Marcus werd een aantal jaren later beschuldigd van tirannieke neigingen en van de Tarpeïsche rots gegooid.

Volksvermaak

Tijdens de middeleeuwen heeft de gans het slecht te verduren gehad. Het dier werd onderdeel van een volksvermaak dat tot in de twintigste eeuw in Nederland heeft bestaan, namelijk het zogenaamde 'ganstrekken'. Boerenjongens die de oogst op karren terugbrachten naar de schuur hadden wel zin in een verzetje. Dit karweitje was blijkbaar een saaie bedoening. Daarom hingen ze een levende gans aan een koord tussen twee palen. Diegene die al rijdend op de kar de kop van de gans aftrok, mocht het dier houden en opeten. Het ganstrekken kwam (en komt) in verschillende versies voor: zo had je de hiervoor genoemde vorm, maar er bestond ook het

Ganstrekken was een populair vermaak. Het werd op allerlei manieren beoefend, zoals hier in een bootje. Gravure van G. Hechler, Collectie Gemeentearchief Amsterdam.

Ganstrekken

Mocht u de behoefte voelen om anno nu het ganzentrekschouwspel te bewonderen: hieronder vindt u de data en de plaatsen in België waar de middeleeuwse traditie nog steeds voortleeft. Geen paniek, het gebeurt daar tegenwoordig met een oude gans die op diervriendelijke wijze is gedood door een dierenarts.

01/03/2014: Zandvliet en Berendrecht

09/03/2014: Ekeren

23/03/2014: Berendrecht

30/03/2014: Hoevenen en Lillo

Ook het Limburgse dorp Grevenbricht kent het ganstrekken, het is daar een onderdeel van de carnavalsviering.

ganssabelen (waarbij de kop van de gans moest worden afgehakt) en het gansknuppelen. Degene die meedeed aan het spel was trouwens geblinddoekt en werd eerst dolgedraaid zodat het publiek kon lachen om de semi-dronken capriolen van de ganzenmoordenaar. In de negentiende eeuw werd het ganstrekken op de meeste plaatsen verboden. Het dierenleed was belangrijker geworden dan het plezier van de mens.

Moeder

De gans komt ook op een andere, vriendelijker, wijze naar voren, namelijk in de verhalen van 'Moeder de Gans'. Dit zijn sprookjes verzameld door de Fransman Perrault, die zijn boek eind zeventiende eeuw publiceerde. In zijn boek worden allerlei (voor ons bekende) sprookjes verteld, zoals 'Klein Duimpje' en 'Doornroosje'. Moeder de Gans is zelfs zo beroemd dat er mensen speciaal naar Granary Burying Ground in het centrum van Boston komen om daar het graf te bekijken van Elizabeth Goose. Amerikanen geloven namelijk dat zij Moeder de Gans is! En inderdaad is er

een steen met daarop de naam van Elizabeth Goose. Toch blijft het twijfelachtig of zij inderdaad de verhalenvertelster was. Op dezelfde begraafplaats liggen ook een aantal Amerikaanse Onafhankelijkheidsstrijders, onder wie

'Naast het ganstrekken, had je ook het ganssabelen en het gansknuppelen'

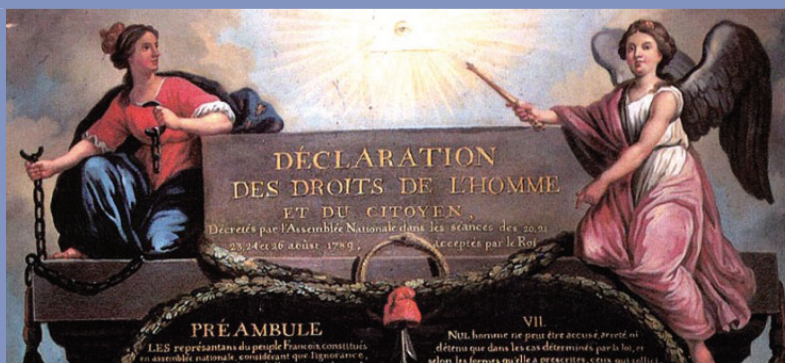
Paul Revere, Samuel Adams en de vijf burgers die werden gedood door de Britten tijdens de Boston Massacre (5 maart 1770). De aandacht voor een fictieve sprookjesvertelster is bij de Amerikanen echter groter dan voor de strijders voor hun onafhankelijkheid. ■

Meer weten?

- Titus Livius, *Ab urbe condita* (Houten, 1987)
- Informatie over ganstrekken: Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (geopend van dinsdag t/m vrijdag van 09.00 uur tot 17.00 uur.
- www.celebrateboston.com

Geschiedenisdag

vrijdag 1 november 2013

Keynote sprekers:

- prof. dr. Judith Pollmann (Universiteit Leiden)
- prof. dr. Joris van Eijnatten (Universiteit Utrecht)

Thema's:

- De Republiek (1515-1648)
- Verlichtingsideeën en democratische revoluties (1650-1815)

Verder:

Sessies met lezingen, workshops, mogelijkheid tot rondleiding

Locatie:

Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28, Leiden

Meer informatie:

www.iclon.nl/geschiedenisdag

Universiteit
Leiden

Rijksmuseum van Oudheden

ICLON